

Fer Història amb Abel Cutillas

Autor: Biel Ferrer Puig

Data de publicació: 09-10-2024

En Biel Ferrer ens fa un resum de la vida i la tasca intel·lectual d'Abel Cutillas, i de la conferència inaugural de l'onzena Universitat Nova Història, d'aquest agost passat, a Montblanc.

El pas del temps, com el vivim com a individus i com a ciutadans, com a catalans, constitueix un repte sobre el qual cal reflexionar. I vet aquí com Abel Cutillas n'ha fet una matèria d'estudi amb una conclusió que podria ser aquesta que ell mateix escriu contra la nostàlgia: «Qui en el canvi i en la transformació sap estar atent a allò que s'acaba i veu amb mals ulls tot allò que neix, és que està impregnat de la més dolça malaltia dels ancians».

Ben plantats en el present malgrat tot, què n'hem de fer, doncs, dels dies de l'avior per no malmetre les gestes de l'avenir? Tal vegada refiar-nos poc de l'emoció, de la memòria, i fer més cas de la raó: fer Història. La trajectòria vital i intel·lectual de Cutillas ens en parla. I és per això que aquest article, que primer es deia «Fer Història segons Abel Cutillas», es diu, finalment, «Fer Història amb Abel Cutillas».

«Vinc d'unes mans terroses / que aixecaren els marges / i enfonsaren les eines. // Vinc d'una terra eixuta / amb set d'aigua i saviesa», diuen uns magnífics versos del poema «Vinc d'unes mans de terra» del poemari Albada garriguenca d'Enric Gorgues i Farré, el poeta de Cervià de les Garrigues amb qui Abel Cutillas i Alberich comparteix les arrels, perquè també ve d'aquesta terra eixuta amb set d'aigua i saviesa –la comarca de Les Garrigues–, per tal com ell va néixer l'any 1976 a Vinaixa.

Abel Cutillas té ara, doncs, 48 anys i, com que el món no s'acaba a Les Garrigues (però hi comença), viu a París des de l'any 2021, des d'on segueix l'actualitat catalana (i europea) amb una nova perspectiva, des de la distància, però amb la mateixa independència i la punyent profunditat de sempre. Abans, es llicencia en Història i es doctora en Filosofia a la Universitat de Barcelona amb la tesi «L'estètica entre Kant i Nietzsche i la seva projecció en l'art del segle XX» (<http://hdl.handle.net/10803/394004>). El curs 2007-2008 realitza una estada d'investigació a Berlín i fa de professor d'Història, Literatura i Cultura Catalana a la Freie Universität. I l'any 2014 obre, a Barcelona, amb la periodista Isabel

Sucunza, la llibreria Calders, des d'on defensarà les editorials catalanes independents i de qualitat que emergeixen com a alternativa al monopoli del grup espanyol Planeta.

Fidel a aquesta idea, com a autor d'assaig, de lliure pensament, s'estrena amb un recull d'aforismes intitulat Viure mata, un llibre que li publica Edicions Fonoll, de Juneda, a Les Garrigues, l'any 2006, on hi podem llegir, per exemple, «La solitud és el paisatge del valent», «Lliga curt les teves excuses, poden acabar sent els teus motius» o «No s'escriu sobre un full en blanc, s'escriu sobre un mapa». Que l'Abel és un intel·lectual valent, que es desempallega de les excuses paralitzadores i que escriu sobre una geografia ben certa i concreta ho veurem de seguida.

En acabat d'aquest primer moviment editorial, arriben altres obres. En total, ha publicat, fins ara, un llibre d'aforismes, una novel·la, una crònica personal de l'obertura de la Llibreria Calders, quatre assaigs i cap poemari, tal vegada fent cas de la idea de Gabriel Ferrater que «una cultura que té el punt més sòlid en la poesia està girada de cap per avall. La poesia ha d'ésser la punta d'una piràmide i no pas la base»: Pensar l'art. Kant, Nietzsche, Tàpies, Bauçà (Angle Editorial, 2006); La mort de Miquel Bauçà (Edicions Fonoll, 2009); Per una literatura capitalista (A Contra Vent, 2009); Desànim del lucre. Crítica de la ideologia cultural (Walrus Books, 2015); Informe de lectura. Inicis de la llibreria Calders. (amb Isabel Sucunza, Comanegra, 2017); i Sostres. Baudelaire. Correspondances (Bon Port Edicions, 2021).

Un esment especial mereix la segona edició (en paper) revisada, enguany mateix, el 2024 (a l'editorial capitanejada per Diana Coromines Calders, néta de l'escriptor Pere Calders, Bon Port Edicions) de l'assaig Desànim del lucre. Crítica de la ideologia cultural (<https://www.bonport.cat/ebooks/p/desnim-de-lucre-1>), on hi podem llegir: «La cultura és i ha de ser un dels principals exponents del poder» i també «Durant massa temps hem acceptat ritualment que perdre ennobleix». Per això, Abel Cutillas proclama la legitimitat i la necessitat de ser hegemònics, de vèncer l'enemic, no pas de mirar d'entendre-s'hi renunciant als propis objectius, i de dominar la terra, de reconquerir la ciutat, Barcelona, per tal d'alliberar tot el país, tota la nació. Amb la mateixa intenció i el mateix accent del bell català occidental, Màrius Torres afirma: «Un home i un poble només és derrotat quan accepta internament la derrota que li és proposada».

De la primera edició de l'assaig (Walrus Books, 2015), qui en va parlar amb especial esment del context fou Enric Vila a l'article «La putrefacció»: <https://web.archive.org/web/20160303064917/http://www.elnacional.cat/ca/cutillas-cultura-occident/>: «El coneixement, que es basa en la tensió entre l'home i la seva circumstància, va ser desaratat, banalitzat i reduït a un reguitzell de fórmules abstractes. Heus aquí la tesi del llibre. La cultura, que ens havia de fer més forts, ens ha fet més febles. El coneixement, que ens havia de mantenir al centre del món després de la descolonització, ens ha fet més porucs i vulnerables. És com si, per protegir-nos del maligne, la cultura ens hagués convertit en vedells sentimentals i subornats, incapaços de prendre decisions autònomes». De la segona edició (digital) revisada (Bon Port Edicions, 2021), ell mateix en parla a l'interviu que li feu Joan Burdeus a Núvol, el digital de cultura, en què afirma que «els llibres sempre han servit per anar a la guerra» (<https://www.nuvol.com/llibres/assaig/abel-cutillas-els-llibres-sempre-han-servit-per-anar-a-la-guerra-162859>).

L'assaig és el fruit d'un historiador ben documentat, d'un filòsof que sap (en)raonar amb llibertat i d'un escriptor que sap escriure i es fa llegir. I, com que jo no en sabia fer una sinopsi millor, del contingut, en transcriu la que he trobat a la xarxa i m'ha convençut: «En el text que segueix es presenten tres propostes herètiques. Primer, una crítica a l'Escola de Frankfurt, a la seva recepció i a l'ús nociu de les seves tesis en l'actualitat. Una denúncia del pas en fals postmodern que les reconfigura com a element fonamentador de la bona consciència europea antiil·lustrada. Segon, un replantejament de la filosofia de la història al segle XX, situant Hegel en un lateral i descrivint-la com el trànsit del herderianisme de les col·lectivitats al cosmopolitisme kantian. Un procés feliç, defensable, de dissolució de les diferències en el qual ens trobem immersos i al qual ens sentim obligats a contribuir. Tercer, una refutació de la memòria, enemiga de la història. Una destrucció de la memòria i dels seus estadants: els ancians de la tribu, els marmessors del passat, les víctimes, els àngels exterminadors, els nostàlgics del món d'ahir, els conservadors del futur, els filòsofs de la sospita, els ressentits, els crancs, les consciències desgraciades, els elements de la parahistòria, la profecia, la utopia i el mite del final».

Per això també, a més d'escriure i de publicar llibres, ha pres part en mitjans de comunicació com a comentarista i com a autor de literatura periodística (el mal anomenat «articulisme», segons Bernat Dedéu) per tal de difondre aquestes idees pròpies sobre la filosofia moderna, la literatura catalana, la cultura, la història i la política: a Catalunya Ràdio, a Catalunya Diari o a Quadern de les Idees, on, en un article intitulat «Novel·les sobre Barcelona», hi afirma que «una cosa que potser no s'ha dit, o com a mínim jo no he llegit, és que una novel·la sobre Barcelona, o més concretament una novel·la centrada en Barcelona, només pot ser en la llengua pròpia» i hi denuncia el bilingüisme, el marginalisme i el caràcter de conquesta que suposa la literatura castellana de Barcelona, que té l'objectiu de negar, impedir i dèrruir la continuïtat de la literatura catalana, buidant-la de poder urbà.

En aquest mateix àmbit, Cutillas ha formulat el concepte de la «literatura demolida», que aplica a la Literatura Catalana

Contemporània per tal de denunciar-ne la lectura espanyolitzadora de què ha estat víctima per part de forasters i de botiflers, equiparable a la Literatura Catalana Moderna censurada, que Jordi Bilbeny i altres estudiosos fa anys que analitzen amb rigor des de l'Institut Nova Història (INH), com en l'assaig fonamental Inquisició i Decadència. Orígens del genocidi lingüístic i cultural a la Catalunya del segle XVI (<https://www.librooks.es/producte/inquisicio-i-decadencia/>).

Però Abel Cutillas també difon, desacomplexadament, les seues paraules, amb independència i coratge, sobre la Història i sobre el present de la cultura i de la política catalanes, a la xarxa, mitjançant el seu compte a X (@Abel_Cutillas) i els pòdcasts i reports de lectura que publica a la plataforma Enric Vila & Casablanca (<https://www.patreon.com/enricvila/posts>) amb l'historiador i assagista Enric Vila.

Als antípodes de cap illa que és un miratge tant se val des d'on es miri, el mapa de Cutillas és ben ver i tangible: Vinaixa, Barcelona, Berlín, París i, aquest passat 3 d'agost de 2024, Montblanc. A partir d'aquest moment, el topònim de la capital de la comarca de la Conca de Barberà, l'associarem amb Cutillas arran de la conferència inaugural de l'onzena Universitat Nova Història, coorganitzada per l'Associació Montblanquina d'Història i Pensament i l'INH, en què ens parlà de «Pensar la Història: de Nietzsche a Maquiavel», l'enregistrament audiovisual de la qual podeu veure aquí, al canal de Youtube de l'Institut Nova Història: https://www.youtube.com/watch?v=_Z40tTR2pvc&ab_channel=InstitutNovaHist%C3%B2ria.

Cutillas va desenvolupar la seva conferència exhortant-nos a fer Història, a gosar poder pensar i actuar per tal de provocar el moviment de la Història. Aquest idea està basada en l'assaig de Friedrich Nietzsche intitulat De la utilitat i els inconvenients de la Història per a la vida. Segona consideració intempestiva, de l'any 1874, en què planteja la seva aposta filosòfica per a una comprensió de la Història que no es desentengui mai més de la vida present i per això proposa revisar tot aprenentatge adquirit, sobretot la memòria com a idea fixada del passat. Una altra manera de dir el mateix sobre la relació entre la Història i la vida és la que expressen els savis mots de la politòloga alemanya d'origen jueu Hannah Arendt: «El pensament tampoc no pot ser sense l'experiència: necessita el jardí i les roses, però hi percep quelcom diferent. Que estrany que haguem de veure per percebre allò que no podem veure».

Les seves reflexions sobre Historiografia catalana i europea reivindiquen la recerca de la veritat per damunt de les lectures ideològiques interessades del passat i per això afirma que «els farsants se saben farsants cada vegada que intenten negociar amb la història, venent-se la memòria, i hi ha dies que preferirien oblidar». Cutillas fa una crida a superar el derrotisme i el pessimisme, a abandonar les idees antigues que ja no expliquen la realitat actual i a reescriure la Història a fi d'actuar cap al futur. Vet aquí el doble sentit de l'expressió «fer Història»: repensar-la i esdevenir-ne els protagonistes d'ara endavant. En l'àmbit concret de la Història autonòmica recent del nostre país, això significa blasmar i desactivar la política del processisme, que ha aplicat estratègies i solucions ineficaces per tal d'assolir el ple alliberament nacional (pactar amb l'enemic per tal d'obtenir algun peixet al cove i qui dia passa any empeny, en comptes d'assolir l'objectiu final), i fer foc nou amb barca nova.

Fent referència a l'assaig El príncep de Maquiavel, que a hores d'ara tradueix i estudia com a llibre més polític i d'Història que no pas filosòfic i d'Ètica, Cutillas va afirmar que no és ben bé un llibre d'Història de veneració del passat, sinó un llibre útil per a la vida, per fer Història, per mirar endavant, per fer estratègia futura a partir de la crítica del passat. Perquè, en realitat, l'autor l'escriu per indicació de Cèsar Borja amb l'objectiu d'actuar en legítima defensa dels estats italians, amenaçats per les invasions de les potències occidentals. Per tant, té un caire eminentment nacional, d'eina d'alliberament i de construcció nacional, que fins ara no s'havia destacat prou.

Abel Cutillas, lliurepensador, «feréstec a l'engany i a qui en fa estendard», com diu el poeta de Les Garrigues, fa, doncs, una crida, a partir de la seva activa trajectòria vital i des de la seva honestat intel·lectual, a fer història, a fer política a partir del coneixement i per tal de protegir-nos de la mort del pensament a fi d'evitar la fi de la vida entenimentada de cadascun de nosaltres i de la col·lectiva, de la nació.

Biel Ferrer Puig

Filòleg i professor de Llengua Catalana i Literatura a l'Institut Gabriel Ferrater de Reus